

וכי אטו שאין נשבעין לעבור על המצוות
מהכא – מ"לא יחל דברו" – נפקא ליה
[מכאן הוא נלמד]!?

והרי מהתם – מפסוק אחר נפקא ליה!?

דתניא:

יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל,
יכול יהא חייב?

תלמוד לומר בפרשת קרבן שבועת ביטוי: א-א
"או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או
לחיטיב", מה "הטבח" רשות, אף "הרעה"

דאמר "ישיבת סוכה עלי" [כלומר: שאמר
"סוכה לישיבתה עלי"⁽⁷⁾], שאסר את
הישיבה עליו, ולכן הוא חל.⁽⁸⁾

והא – שבועה שאינה חלה לבטל מצוה
– דאמר "שבועה שלא אשב בסוכה",
והיות ואוסר את עצמו בישיבה, אין
השבועה חלה.

תו מקשינן על המקור שאמר רב גידל לדין
"אין נשבעין לעבור על המצוות" ממה
שנאמר: "לא יחל דברו" אבל מיחל הוא
לחפצי שמים:

ג. הרשב"א לעיל טו ב כתב, ש"הנאת
תשמישך עלי" אין זה נדר בדבר שאין בו ממש,
"דכיון שהוא מזכיר את שם החפץ שאוסר הנאת
תשמישו עליו, אף על פי שאינו מזכיר בפיו
ובלשונו האיטור, אלא על הנאתו, הרי הוא
כאילו אסר את החפץ להנאתו, וכן ראיתי
למקצת רבני צרפת ז"ל בתוספות גבי ישיבת
סוכה עלי"; ואולם מדברי הר"ן שכתב לעיל גבי
"הנאת תשמישך עלי" שהוא נדר בדבר שאין בו
ממש, ולא הביא את דברי התוספות שהביא כאן,
נראה ש"הנאת תשמישך עלי" הרי זה דומה
ל"קונם שאני ישן" שאין זה חשוב כמזכיר את
שם החפץ.

8. כתב הר"ן: ואם תאמר ואפילו אם אמר
"ישיבת סוכה עלי" למה אסור בישיבה של
מצוה, והא כיון ד"מצוות לאו ליהנות ניתנו" הרי
אינו נהנה מן הסוכה כלל!?

וכתב: "תירצו בתוספות: דמכל מקום כיון
שאסר ישיבתה עליו, אע"פ שאין לו בו הנאה,
חל, ולפי זה אמר קונם זריקת צרור לים עליו,
אסור, אע"פ שאין לו בזריקתו הנאה אסור
לזורקו", ומכל מקום כתב הר"ן שאם לא אסר

ורבינו עקיבא איגר [מהדורא תניינא סימן
קלח] הזכיר סברא "דגם הנאת ישיבה בכלל
המצוה, ד"תשבו כעין תדורו" כתיב, היינו
אכילה ושתייה וטיוול, והכל בכלל המצוה",
וראה שם.

7. א. כן ביאר הר"ן, ומשום שאם לא כן הוי נדר
על דבר שאין בו ממש שאינו חל אלא מדרבנן;
וביאר הר"ן שרבא לא דקדק בלשון, אלא
לאפוקי מלשון "הנאה" שאמר אביי.

ואולם הביא בשם התוספות, שאפילו אם
אמר "ישיבת סוכה עלי" אין זה חשוב דבר שאין
בו ממש, "דלא מיקרי דבר שאין בו ממש אלא
בשאינו מזכיר שם החפץ שאוסר עליו, כגון
שאני ישן שאני מדבר, אבל כשמזכיר החפץ
הנאסר דבר שיש בו ממש הוא.

ב. ולמדנו מדברי התוספות: שהאומר "קונם
שאני ישן" אין זה נקרא שהזכיר שם החפץ, ואף
שאלו היה אומר "קונם גופי בשנינה" ודאי
שהיה מועיל כמו "קונם עיני בשנינה"; והטעם
בזה הוא על דרך שנתבאר לעיל בהערה בשם
הגר"ד פוברסקי זצ"ל, ש"אני" אינו כולל את
אבריו של האדם, אלא את אישיותו.

במשנתנו, בין חלות שני נדרים זה על גבי זה, לבין חלות שתי שבועות זו על גבי זו.

יש נדר החל בתוך [על גבין] נדר.

ואין שבועה חלה בתוך [על גבין] שבועה.

כיצד?

אם נדר פעמיים בנזירות, וכגון שאמר: **הריני נזיר (1) אם אוכל ככר לחם זה, וחזר ואמר הריני נזיר אם אוכל את הככר הזה, ואכל את הככר — הרי הוא חייב לנהוג שתי נזירות, בזו אחר זו, על כל אחת ואחת משתי אמירותיו "הריני נזיר". (2)**

אבל אם נשבע פעמיים, ואמר: **שבועה שלא אוכל ככר זה, וחזר ונשבע שבועה שלא אוכל ככר זה, ואכל —**

רשות, יצא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל, שאין הרשות בידו.

וכיון שכן למה לנו ללמוד דין זה מ"לא יחל דברו" דמשמע: אבל מיחל הוא לחפצי שמים!?

ומשנינן: **חד קרא — "להרע או להיטיב" האמור בפרשת קרבן שבועת ביטוי — למיפטריה מקרבן שבועה, ועדיין לא ידענו שאף אינו עובר בלאו ד"לא יחל דברו", שהרי המיעוט נאמר בפרשת קרבן שבועת ביטוי.**

וחד קרא — "לא יחל דברו" אבל מיחל הוא לחפצי שמים — למיפטריה מן לאו דשבועה, דהיינו מ"לא יחל דברו".

מתניתין:

חילוק נוסף בין נדר לשבועה מתבאר

שמשמש בחפץ לצרכו, כדי למלאות רצון בוראו.

1. המשנה שואלת כיצד יש נדר בתוך נדר, ועונה שיש נזירות בתוך נזירות.

ומבארים הראשונים שהיות ולמדנו את הדין שיש נדר בתוך נדר מנזירות, מביאה המשנה את מקור הדין.

2. רוב הראשונים מבארים שחייב על כל אחת ואחת, כוונת הדברים היא שצריך לנהוג שתי נזירות.

אך הרמב"ן מבאר כפשוטו, שאם עבר על נזירותו לוקה שתיים, על כל אחת ואחת מנזירותיו.

והקשה הר"ן מהגמרא להלן, האומרת שהוא

בהדיא פעולה, אין הוא אסור אלא בהנאה מן החפץ, ראה שם.

ביאור דבריו: בתחילה סבור היה הר"ן שאין לאסור פעולה או אף חפץ לפעולה, אלא כשהפעולה הנאה היא לאדם, ומתוך הר"ן שיכול לאסור אף בלי הנאה.

והטעם שהיה סבור הר"ן שאין הוא יכול לאסור אלא הנאה, הוא כפשוטו משום שדין הנדר הוא שהדבר נאסר על האדם או על אחר, שהוא או אחר לא יקבלו איזה דבר מן החפץ, ולכן אם הוא נהנה מאותה פעולה נמצא שהאדם אכן קיבל דבר מן החפץ, אבל כשהוא עושה בצרור פעולה יבשה של זריקה, אין זה חשוב שהוא קיבל איזה דבר מן החפץ, [אלא שלפי פירוש זה, היה מקום לומר, שאף כי מצוות לאו "ליהנות" ניתנו, מכל מקום שימוש הוא

אינו חייב אלא על שבועה אחת.⁽³⁾

ומקשינן: ולרב הונא, שאמר אם לא הוסיף דבר בנזירותו השניה לא חלה עליו הנזירות השניה, תיקשי:

גמרא

אמר רב הונא: לא שנו במשנתנו שחלו שתי הנזירות, אלא בכגון דאמר הריני נזיר היום, וחזר ואמר הריני נזיר למחר. דמיגו דקא מיתוסף יומא יתירא, שהיות והוסיף בנזירות השנייה יום נוסף, מעבר לנזירות הראשונה, ובאותו יום חלה נזירותו השניה, היילא נזירות על נזירות.

אדתנא, במקום ששנה התנא במשנתנו את החילוק בין שבועה לנדר, שיש נדר בתוך נדר אבל אין שבועה בתוך שבועה — ליתני את החילוק הזה בנדר עצמו —

יש נדר בתוך נדר, ואין נדר בתוך נדר. כיצד?

אבל אם אמר הריני נזיר היום, וחזר ואמר הריני נזיר היום, כיון שלא הוסיף כלום בנזירותו השניה — אין חלה נזירות על נזירות.

אם אמר "הריני נזיר היום", "הריני נזיר למחר" — יש נדר בתוך נדר.

ושמואל אמר: אפילו אמר "הריני נזיר היום", "הריני נזיר היום" — חלה נזירות עליה [עליו].

אבל אם אמר "הריני נזיר היום", "הריני נזיר היום" — אין נדר בתוך נדר!

ז-ב

ומסקינן: קשיא.

יאכל וחזר ונשבע שבועה שלא יאכל, לא חלה שבועתו השניה היות ואין איסור חל על איסור, ולא מחמת שאין נשבעין לקיים את המצוות, וכאן, כיון שהוא מצווה מכח השבועה הראשונה שלא לאכול, הרי זה כנשבע לקיים את המצוה היות שלדברי הר"ן הנשבע לקיים את המצוה חלה שבועתו, ולא התמעטה אלא מקרבן. אבל אם נפטר אותו מדין אין איסור חל על איסור הוא לא יתחייב כלל.

ובשיעורי רבי שמואל על הדף ביאר כי זה שלא חלה שבועה על שבועה יסוד דינו הוא משום שאין השבועה השניה מחייבתו כשיש עליו שבועה קודמת, וכל יסוד השבועה הוא התחייבות, ואם אינו מתחייב אין זו שבועה. ולפי יסוד זה, אפילו אם נאמר כפרי מגדים שבכל מקום שאין איסור חל על איסור משמעות

צריך למנות שתי נזירות, ואם הוא לוקה שתיים בזמן הנזירות הראשונה נמצא שחלו שתי הנזירות בבת אחת באותו הזמן, ולמה עליו למנות עוד נזירות?

ומבארים האחרונים, שדעת הרמב"ן היא שאם מקבל עליו האדם שתי נזירות, אמנם חייב הוא לנהוג פעמיים נזירות בוו אחר זו כדי למנות את ימי שתי הנזירות, אך יחד עם זאת, כבר עתה חל עליו חיוב הנזירות השניה, ולכן אם הוא שותה יין בזמן ניהוג הנזירות הראשונה הוא לוקה עתה גם על נזירותו השניה שחלה כבר, אלא שאינו יוצא בה ידי חובת ניהוג נזירותו עד שינהג עוד שלשים יום.

3. כתב רבי עקיבא איגר [ביוורה דעה, רל"ח ע"ב] דברי הש"ך ס"ק כו' כי מי שנשבע שבועה שלא